

Тенденції медико-демографічних показників України у XXI столітті

ДУ «Український інститут стратегічних досліджень Міністерства охорони здоров'я України», м. Київ, Україна

Мета – вивчити динаміку медико-демографічних показників населення України у XXI столітті та виявити їх тенденції.

Матеріали та методи. Матеріалами дослідження були офіційні дані Державної служби статистики України про народжуваність, смертність населення, основні причини смертності. Використано демографічні методи, методи медичної та математичної статистики, комп'ютерні технології.

Результати. Проаналізовано медико-демографічну ситуацію в Україні протягом 2000–2016 рр. за коефіцієнтами народжуваності, смертності, причин смерті.

Висновки. Народжуваність населення України залишається на низькому рівні, у 2016 р. вона становила 10,3‰. Смертність населення залишається на високому, як для європейської країни, рівні – 13,7‰, незважаючи на позитивну динаміку загального коефіцієнта смертності за останні 2 роки. Втрати від основних причин смерті населення України занадто високі порівняно з розвинутими країнами світу.

Ключові слова: народжуваність, смертність, причини смерті.

Вступ

У сучасних умовах в Україні продовжує спостерігатися складна медико-демографічна ситуація. Чисельність населення впродовж останніх десятиліть неухильно скорочується. Це скорочення становить 11 млн осіб. Наприкінці 80-х років XX ст. чисельність населення складала 53 млн осіб, а в другому десятилітті XXI ст. – 42 млн осіб. Основною причиною скорочення чисельності населення України є від'ємний природний приріст, тобто перевищення числа померлих над кількістю народжених осіб. Це перевищення було максимальним у середині 90-х років XX сторіччя. Поступово зменшуючись, воно і в XXI ст. залишається на доволі високому, як для розвинутої країни, рівні. Перевищення числа померлих над кількістю народжених обумовлено зростанням смертності і зниженням народжуваності населення. Зниження, навіть падіння, народжуваності почалося на початку 90-х років минулого століття і продовжувалось до початку 2000-х. Далі був незначний період підвищення цього коефіцієнта, але в останні роки він знову зазнав тенденції до зниження, що обумовлено соціально-економічним, політичним та воєнним становищем у країні. З іншого боку, коефіцієнт смертності мав за всі ці роки тенденцію до збільшення. Основною причиною смертності населення України вже протягом багатьох десятиліть є хвороби системи кровообігу, новоутворення стало посідають другу позицію в структурі причин смерті, зовнішні дії – третю. Смертність за віковим складом померлих характеризується високим порівняно з розвинутими країнами світу рівнем смертності немовлят, перевищуючи його в 2–3 рази, та високим рівнем смертності населення працездатного віку [1–5].

Мета роботи – вивчити динаміку медико-демографічних показників населення України в XXI столітті та виявити їх тенденції.

Матеріали та методи

Матеріалами дослідження слугували офіційні дані державної служби статистики України про народжуваність, смертність населення, основні причини смертності за 2000–2016 рр. Використано демографічні методи, методи медичної та математичної статистики, комп'ютерні технології.

Результати дослідження та їх обговорення

Основні тенденції загальних показників народжуваності та смертності населення України за 2000–2016 рр. мають незначну позитивну динаміку. Народжуваність зросла з 7,8‰ у 2000 р. до 10,3‰ у 2016 р., смертність населення знизилась з 15,4‰ у 2000 р. до 13,7‰ у 2016 р. Але ці показники не досягли рівня більш позитивних даних початку 1990-х років (рис. 1).

Коефіцієнти народжуваності неухильно зростали у 2000–2009 рр., потім у 2010–2011 рр. дещо знижувалися, а у 2012–2014 рр. знову зростали, після чого у 2015–2016 рр. знижувалися.

Коефіцієнти смертності населення України зростали у 2000–2008 рр., потім у 2009–2013 рр. знижувалися, а у 2014–2016 рр. знову зростали, що обумовлено війною на Сході України.

Структура причин смертності населення в Україні, як і в інших розвинутих країнах, залишається незмінною протягом багатьох десятиліть. Перше місце в ній займають хвороби системи кровообігу. Слід зазначити, що на цю причину припадає до 60% усіх смертей в Україні. Протягом 2000–2016 рр. спостерігалися такі зміни в рівнях смертності від них: зростання у 2001–2008 рр., зниження у 2009 р., знову зростання у 2010 р., яке закінчилося у 2012–2013 рр., потім у 2014 р. знову зростання, але не таке значне, як у минулі роки, яке завершилося зниженням смертності у 2015–2016 рр. (рис. 2).

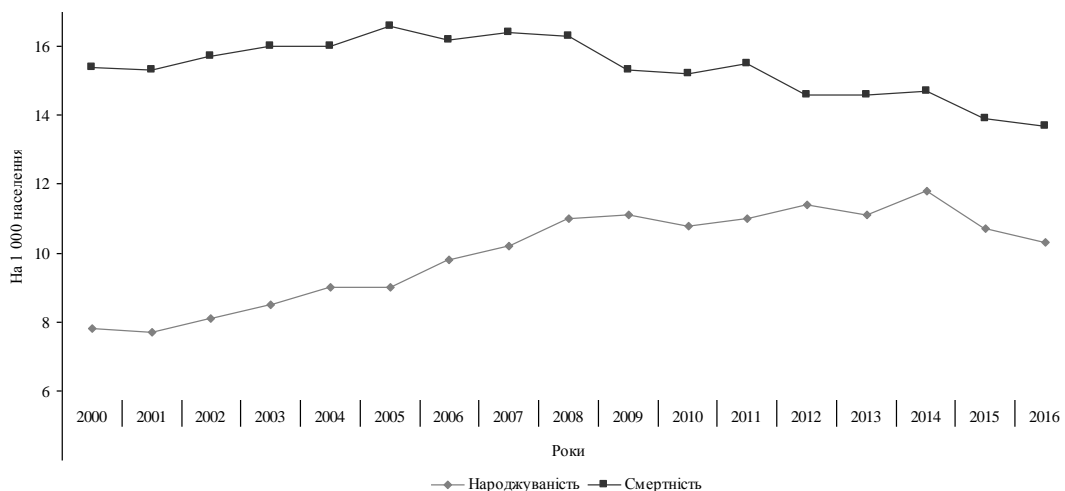

Рис. 1. Динаміка народжуваності та смертності населення України у 2000–2016 рр. на 1000 населення

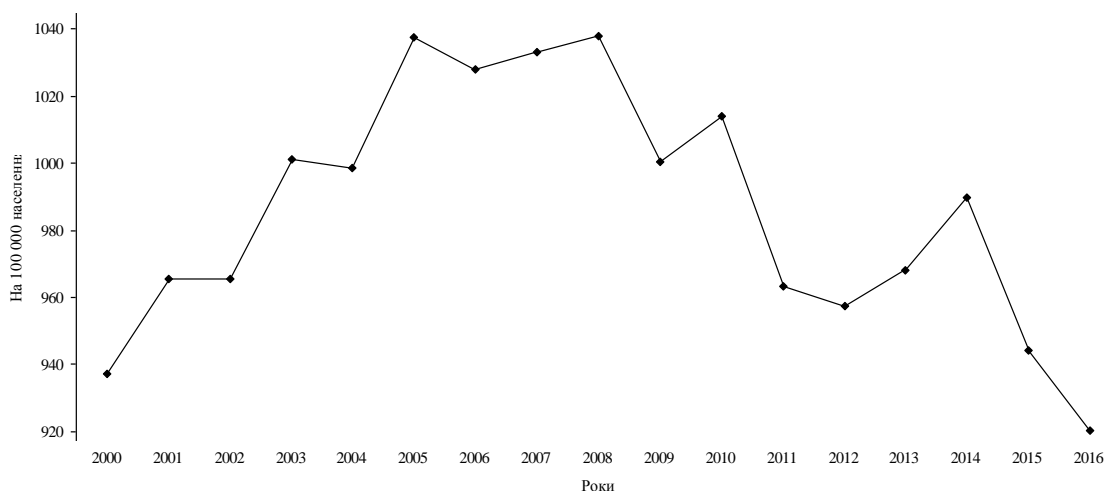

Рис. 2. Динаміка смертності населення України від хвороб системи кровообігу у 2000–2016 рр. на 100 000 населення

Смертність населення України від новоутворень за роки, що вивчались, майже не змінилась і становила 16% усіх смертей населення України (рис. 3).

Смертність від зовнішніх дій складає 5,3% від загальної смертності населення і за 2000–2016 рр. зменшилась на 50,9%. Зменшення почалось з 2002 р., з незначними підйомами у 2005 р., 2007 р. і спостерігалось до 2016 р. (рис. 4).

Смертність від хвороб органів травлення, яка посіла четверту позицію в структурі причин смерті і склала 3,8% від загальної смертності, характеризувалась зворотною тенденцією. Починаючи з 2002 р., вона стрімко зросла до 2008 р. (на 69,5%), потім стрімко знизилася, це тривало до 2011 р., потім незначно зросла у 2012–2013 рр. і знизилася до 2016 р. Однак рівень смертності від хвороб органів травлення в 2016 р. так і не досягнув рівня 2000 р. (рис. 5).

В Україні продовжує спостерігатись складна медико-демографічна ситуація. Сучасні параметри народжуваності

у два рази менші, ніж потрібно для заміщення поколінь: у середньому на одну жінку припадає 1,2 народжень при 2,15 необхідних для простого відтворення населення. Тенденції смертності населення країни характеризуються надсмертністю людей працездатного віку, переважно чоловіків, рівень смертності яких у 3 рази вищий, ніж жінок, і в 2–3 рази вищий, ніж аналогічний показник у розвинутих країнах світу.

З огляду на сучасну кризову медико-демографічну ситуацію в Україні саме збереження та поліпшення здоров'я населення є одним із найважливіших пріоритетів нації. Поліпшення здоров'я має бути кінцевою метою проведення соціально-економічних реформ. Необхідним є орієнтування усіх сфер на оздоровлення умов життя, зокрема умов праці, побуту, дієвості діяльності з метою створення суспільного середовища, сприятливого для вибору та засвоєння населенням моделі поведінки, орієнтованої на здоровий спосіб життя.

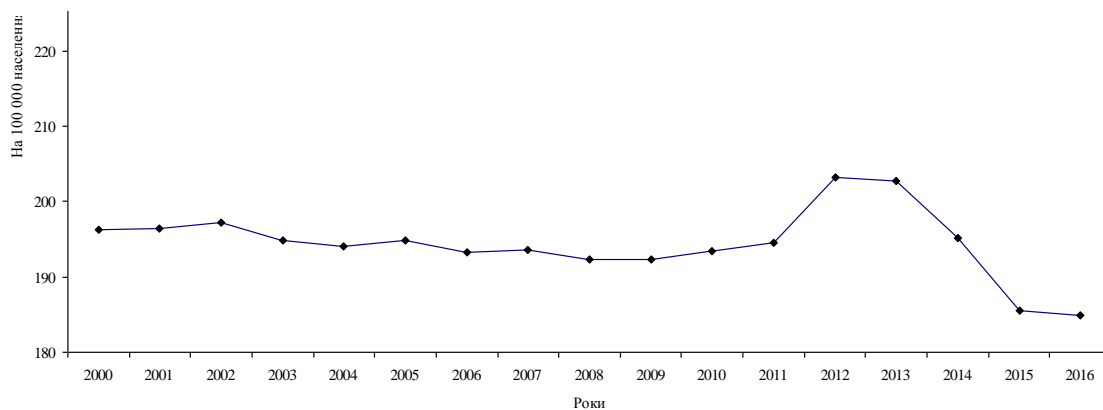

Рис. 3. Динаміка смертності населення України від новоутворень у 2000–2016 рр. на 100 000 населення

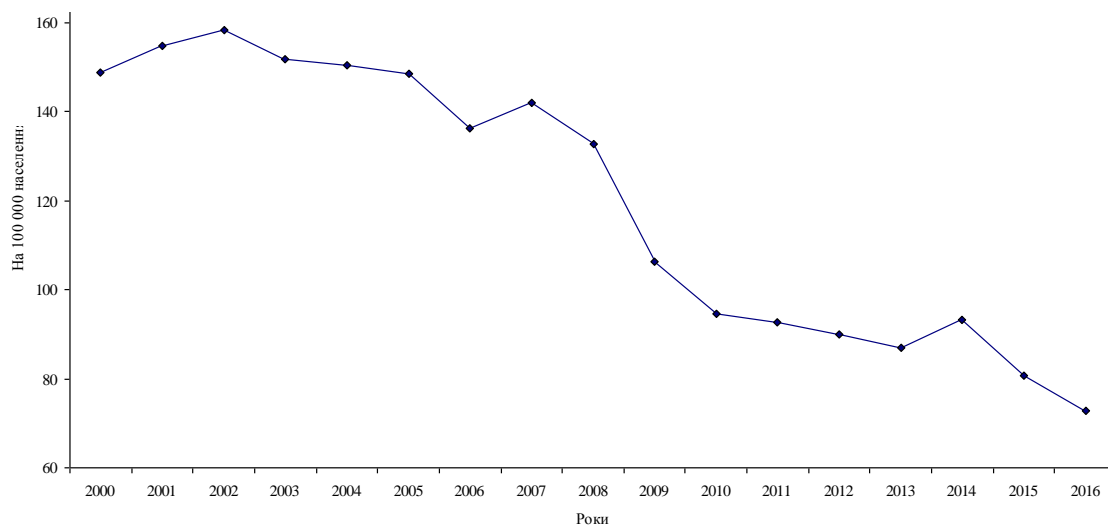

Рис. 4. Динаміка смертності населення України від зовнішніх дій у 2000–2016 рр. на 100 000 населення

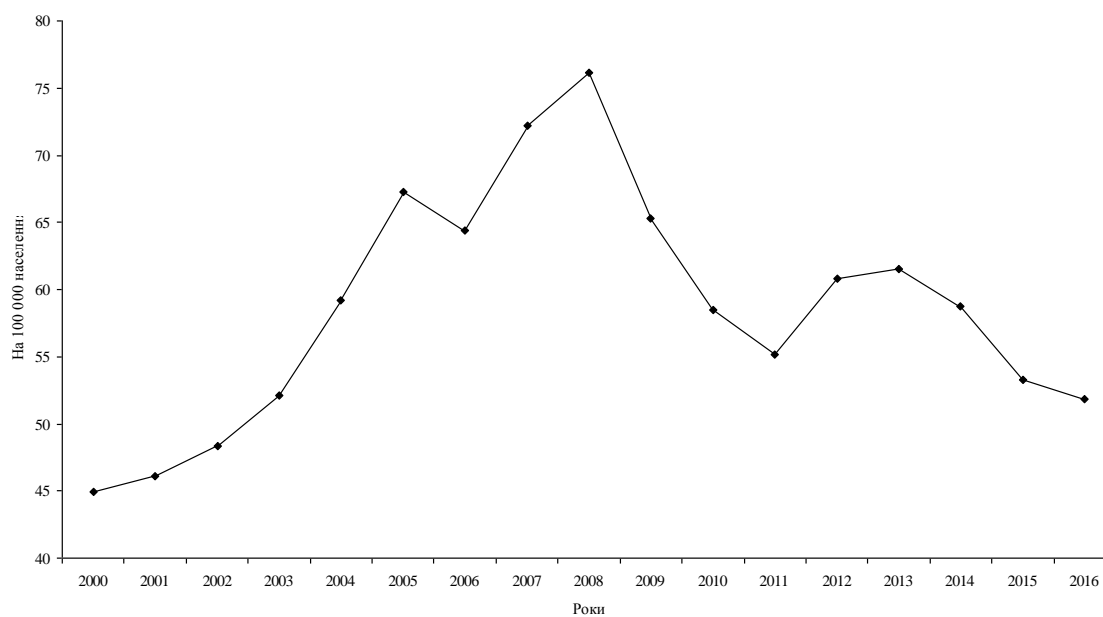

Рис. 5. Динаміка смертності населення України від хвороб органів травлення у 2000–2016 рр. на 100 000 населення

Висновки

В Україні продовжує спостерігатися складна медико-демографічна ситуація. Народжуваність населення України залишається на низькому рівні, у 2016 р. вона становила 10,3%. Смертність населення залишається на високому, як для європейської країни, рівні – 13,7%, незважаючи на позитивну динаміку загального коефіцієнта смертності за останні 2 роки.

В Україні 60% смертей зумовлені хворобами системи кровообігу, близько 16% серед причин смерті займають новоутворення (переважно злоякісні), 5,3% припадає на зовнішні причини. Негативна тенденція характерна для хвороб органів травлення (зростання на 69%). Втрати від основних причин смерті населення України залишаються занадто високими порівняно з розвинутими країнами світу.

Міжнародний досвід свідчить, що головну роль у поліпшенні стану здоров'я населення та збільшенні тривалості життя відіграє орієнтування державної політики на формування уміння в людей турбуватися про власне здоров'я та поліпшувати його якість, на досягнення високого рівня культури самозбереження. У сучасних українських умовах обмежені державні матеріальні й фінансові ресурси слід направляти на вирішення таких найактуальніших проблем, які потребують першочергових заходів державної демографічної політики.

Перспективи подальших досліджень

У подальших дослідженнях доцільно науково обґрунтувати заходи поліпшення медико-демографічної ситуації на різних рівнях управління країною.

Література

1. Аксьонова С. Ю. Трансформації народжуваності та людський розвиток: діалектика взаємозв'язку / С. Ю. Аксьонова // Населення України: демографічні складові людського розвитку / за ред. О. М. Гладуна. – Умань : Вид. «Сочінський», 2015. – С. 10–32.
2. Біляцький С. Д. Демографічна панорама сучасного світу. Нові демографічні контури / С. Д. Біляцький // Стратегія економічного розвитку України. – Київ, 2012. – Вип. 3 (10). – С. 43–54.
3. Порівняльний аналіз підходів до профілактики в Європі та Україні / В. М. Лехан, Л. В. Крячкова, О. П. Максименко [та ін.] // Україна. Здоров'я нації. – 2017. – № 3 (44). – С. 159–165.
4. Чепелевська Л. А. Медико-демографічна ситуація в Україні / Л. А. Чепелевська, О. П. Рудницький // Щорічна доповідь про стан здоров'я населення України та санітарно-епідеміологічну ситуацію. 2013 рік. – Київ, 2017. – С. 11–35.
5. Шевчук П. С. Міжпоколінна диференціація смертності населення України / П. С. Шевчук // Населення України: демографічні складові людського розвитку / за ред. О. М. Гладуна. – Умань : Видавець «Сочінський», 2015. – С. 66–77.

Дата надходження рукопису до редакції: 28.12.2017 р.

Тенденции медико-демографических показателей Украины в XXI веке

Л.А. Чепелевская

ГУ «Украинский институт стратегических исследований
Министерства здравоохранения Украины»,
г. Киев, Украина

Цель – изучить динамику медико-демографических показателей населения Украины в XXI веке и выявить их тенденции.

Материалы и методы. Материалами исследования были официальные данные Государственной службы статистики Украины о рождаемости, смертности населения, основных причинах смертности. Используются демографические методы, методы медицинской и математической статистики, компьютерные технологии.

Результаты. Проанализирована медико-демографическая ситуация в Украине в течение 2000–2016 гг. по коэффициентам рождаемости, смертности, причин смерти.

Выводы. Рождаемость населения Украины остается на низком уровне, в 2016 г. она составила 10,3‰. Смертность населения остается на высоком, как для европейской страны, уровне – 13,7‰, несмотря на положительную динамику общего коэффициента смертности за последние 2 года. Потери от основных причин смерти населения Украины слишком высокие по сравнению с развитыми странами мира.

Ключевые слова: рождаемость, смертность, причины смерти.

Trends in medical and demographic indicators of Ukraine in the XXI century

L.A. Chepelevska

PE “Ukrainian Institute of Strategic Researches
MHC of Ukraine”, Kyiv, Ukraine

Purpose – to study the dynamics of medical and demographic indicators of the Ukrainian population in the XXI century and to identify their trends.

Materials and methods. The materials of the study were official data of the State Statistics Service of Ukraine on fertility, mortality of the population, the main causes of mortality. Methods were demographic methods, methods of medical and mathematical statistics, computer technologies.

Results. The medical-demographic situation in Ukraine in 2000–2016 was analyzed in terms of fertility, mortality, and causes of death.

Conclusions. The birth rate of Ukraine remains low, in 2016 it was 10.3‰. Mortality remains high at the same level as for the European country – 13.7‰, despite the positive dynamics of the overall mortality rate over the past 2 years. The losses from the main causes of death of the population of Ukraine remain too high compared to the developed countries of the world.

Key words: fertility, mortality, causes of death.

Відомості про автора

Чепелевська Людмила Андріївна – д.мед.н., проф., с.н.с., завідувач відділу медико-демографічних досліджень ДУ «Український інститут стратегічних досліджень Міністерства охорони здоров'я України»; пров. Волго-Донський, 3, м. Київ, 02099, Україна.